En SF film

en natt

skriven av Ragnar Hyltén-Cavallius

iscensatt av Gustaf Molander

fotograferad av Åke Dahlqvist

80-

EN NATT

PRODUKTION:
A.-B. SVENSK FILMINDUSTRI

TON:
TONBILD SYNDIKAT A.-G., BERLIN
(TOBIS)

SCENARIO:
RAGNAR HYLTÉN-CAVALLIUS

REGI:
GUSTAF MOLANDER

REGIASSISTENT:
GÖSTA HELLSTRÖM

BILDFOTOGRAF:
ÅKE DAHLQUIST

MUSIKEN DIRIGERAD AV:
ERIC BENGTSON

ARKITEKT:
ARNE ÅKERMARK

MÄNNEN BAKOM KAMERAN.

Författaren:
Ragnar Hyltén-Cavallius.

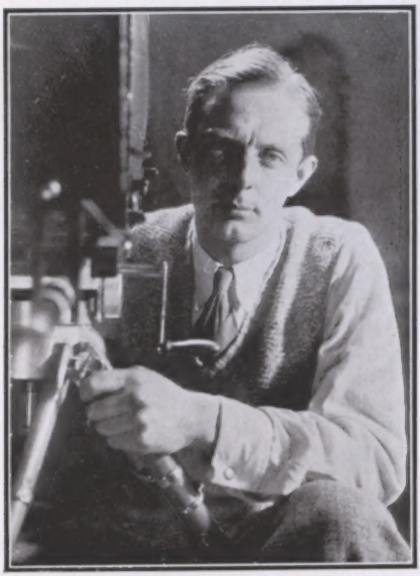

Fotografen:
Åke Dahlquist.

Regissören:
Gustaf Molander.

EN NATT

ROLLERNA

SPELAS AV:

Överstinnan Beckius		Gerda Lundequist
Wilhelm, hennes söner		Uno Henning
Armas, hennes söner		Björn Berglund
Marja		Ingert Bjuggren
Minka		Karin Swanström
Nikku		Sture Lagerwall
Kapten Karr		Carl Ström
Soldaten		Mathey Schischkin

Marja, en rysk flicka.

KONFLIKTEN MELLAN TVÅ LIDELSER.

Av Ragnar Hyltén-Cavallius.

MAN har bett mig att till denna broschyr lämna ett uttalande om mitt manuskript »En natt» samt med några ord redogöra för dess innehåll. Jag skall försöka göra det så kort och enkelt som möjligt.

För uppslaget har jag min högt värderade vän förste hovkapellmästare Armas Järnefelt att tacka. Han berättade en gång för mig en historia från de finska inbördesstriderna 1918. En krigsfånge — till vilket läger han hörde kan göra detsamma — hade av ståndsrätten dömts att skjutas i morgongryningen. Mannen begärde permission från denna hemska förrättning, d. v. s. han bad att få natten fri för att besöka sitt hem och lovade vara till-

baka i rättan tid. Märvärdigt nog lät hans domare honom gå och — än märkvärdigare — mannen kom punktligt tillbaka. Hur det slutade var ej med säkerhet bekant. Antagligen hade saken sin gång — — —

Det slog mig att här var uppslaget till en filmhistoria. Vad som i ämnet intresserade mig var dock ingalunda de bittra fejder i vårt grannland, som jag under åren 1916—1920 haft tillfälle att på nära håll bevittna. Som regel gäller ju att desto närmare man lärt känna de tragiska öden, som en individ eller ett folk haft att genomgå, desto mindre blir man böjd för att döma och fördöma. Och därför var det inte vid dessa strider jag i min film ville uppehålla mig mer än nödigt. Mig lockade i stället försöket att skildra konflikten mellan två stora lidelser. Den ena av dessa var pliktens ädla passion, som hos min hjälte skulle klädas i den sega, jag vill säga ursinniga envishetens form. Den envisa trofastheten mot en övertygelse som en gång slagit rot i hjärtat är ju ett av det finska folkets vackraste egenskaper. Mot denna lidelse har jag satt en annan, jag höll på att säga en mera bekant sådan: kärleken.

Armas mor tror att han får stöd för sina drömmar hos Marja.

Med detta motsatsförhållande bleve det inte mycket kvar av den ursprungliga historien. Men det blev i stället — kanske — ett drama som kunde klädas i filmens form. Här är den.

Vid ryska gränsen ett par mil från byn Salo ligger familjen Beckius' gamla egendom Koistula. Överstinnan Beckius har två söner, Wilhelm och Armas. Den äldre upprätthåller släktens gamla

Armas Beckius hade hett blod och het hjärna.

Wilhelm Beckius — militärt stram och allvarlig.

traditioner av en smula militärt stram pliktkänsla, av allvar och självbehärskning. Den yngre Armas har ett hetare blod och en hetare hjärna. Tidens nyaste politiska ideal omfattar han med lidelsefullt svärmeri. Hans mor tror att Armas får stöd för sina drömmar om proletariatets seger hos den vackra ryska flickan Marja, som med sin släkting gamla gumman Minka håller till där nere i kvarnen. Intet är mera orättvist. Marja har inte en aning om politik. Så mycket mera vet hon om kärlek. Kärleken är hennes

element, den luft hon andas, det språk hon talar. Just nu sjunger hon för Armas visan om riddaren, som steg upp ur graven för att ej låta sin älskade vänta och tråna förgäves.

En dag kommer det till brytning mellan Armas och hans familj. Armas förklarar sig öppet för proletariatets sak och för den ryska revolutionen, i vars tjänst han träder. Han tröstar Marja: Han skall komma tillbaka om han än låge djupt under jorden — — —

Något år senare är han, oförmodat för honom själv, på återväg till sitt hemland. Men nu på *deras* sida som står hela hans klass, hans familj emot i bitter kamp. Att det inte är någon liten enkel pacificeringsexpedition — såsom hans ryska kamrater trott — det visar sprängningen av järnvägsbron under honom. Han råkar i motståndarnas våld och dömes, gripen med vapen i hand, till döden. Arkebuseringen är utsatt till kl. 7 nästa morgon. Stum, med orörligt ansikte, har Wilhelm, som kämpar på motsatt sida, måst bevittna hur hans bror förhöres och dömes. Han hör Armas av domstolen utbedja sig en sista tjänst: att få besöka en »någon», som uppehåller sig i trakten vid Koistula. Men Koistula befinner sig för närvarande i fiendens våld. Hans bön avslås. På natten

Om politik visste Marja intet, desto mer om kärlek.

besöker Wilhelm i hemlighet sin bror: »Jag förstår att du vill en sista gång se vår mor — du *ska* gå», och han hjälper honom att smyga sig bort. »Jag svär att komma tillbaka!» — det är Armas avskedsord till sin bror.

Det blir inte hos sin mor Armas tillbringar den sista natten i sitt liv. Överstinnan Beckius räknar honom förresten ej mer som sin son. Hon har numera bara en enda, sin son Wilhelm. — Armas väg går till Marja. Dödsblek som riddaren i visan stiger han in över tröskeln och hemlighetsfullt som en gengångares är hela hans väsen. Om det öde, som väntar honom, har Marja ingen aning. Han låter henne blott veta, att hans permission gäller denna enda kväll.

Men kärleken är skarpsynt och Armas kvävda utbrott av dödsskräck för Marja på det rätta spåret: hon finner och läser Wilhelms brev till sin mor, där han förbereder henne på Armas öde. Och kärleken vill sitt och ingenting annat i världen — Marja beslutar att rädda Armas mot hans vilja. Hon lockar honom med till sin sovkammare, ett källarrum halvt under jorden — — —

När morgonen gryr och avskedets stund är inne visar Marja sitt

Marja.

"Så var han ändå min son .
(Överstinnan Beckius).

innersta väsen. Armas må som en vanvettig bulta på dörrens tjocka plankor: Han slipper inte ut. Han må rasa, hota eller ropa: »Vet du då inte vad *en mans heder* vill säga?» Marja svarar Armas: »Du, älskade, du har ingen aning om *en kvinnas kärlek!*» Intet skulle kunnat rädda Armas ut till den död han svurit att möta, om inte gamla Minka, som på Marjas befallning låst in dem, sviktat inför Armas hotelse — i sista minuten öppnar hon Armas fängelse.

Under tiden har förläggningen i Salo i morgongryningen väckts av order att bryta upp och anfalla och erövra fiendens ställning vid Koistula. Så blir Wilhelms djärva frigivning av Armas i förtid upptäckt. Sin vredgade befälhavare kan Wilhelm blott svara med ett dystert och trotsigt: »Kapten, klockan är inte 7 ännu!» Ty han känner Armas.

Och verkligen: Genom sina egna linjer, förföljd av deras kulor, rider Armas i rasande fart mot fiendens läger och mot sin egen död. Och punktligt på slaget 7 är han framme vid målet. Dit har hans av ursinnig envishet och obändig stolthet genomglödgade pliktkänsla fört honom. När han utmattad, blödande av såren från förposternas kulor, glider ned ur sadeln, kan han blicka sin broder i ögonen och med triumf, blandad med en gnista vekhet, viska i hans öra: »Ser du Wilhelm, jag kom i alla fall tillbaka!»

Men på Koistula gård ligger Marja på knä framför överstinnan Beckius och bekänner sin kärleks vanmakt. Och modern har mitt i sin smärta ändå kraft att viska: »Så var han ändå min son — så var han i alla fall en av de våra —». Kärlekens väg är korsad av pliktens och *dess* väg har fört till döden. Spelet är slutat och konflikten löst på det enda möjliga sättet.

Sådant är mitt drama. Jag har menat det inte sorgligt utan tragiskt, inte dystert utan sublimt. Om jag lyckats är en annan fråga.

Ragnar Hyltén-Cavallius.

"Jag svär att komma tillbaka".

SÅDANT ÄR FILMARBETET.

Av **Gösta Hellström.**

DET hela börjar med ett novellutkast, av novellutkastet blir en filmsynopsis, av synopsisen ett diskussionsämne på direktionsbordet, sedan — eventuellt! — ett filmmanuskript. Från manuskript till ateljé är vägen lång — men en vacker dag står i alla fall en handfull män ute i ateljén med blå böcker i händerna. Iscensättningen skall börja, manuskriptet angripes ur teknisk synpunkt. Regissörens bekymmer för spelsätt och personregistil lämna vi därhän. Det finns andra problem dessa herrar med de blå böckerna ha att syssla med.

Bildstil till exempel. Det är regissör och fotograf som gemensamt angripa det problemet. Lätta, ljusa bilder — tunga, mörka?

Enkelt, rättframt bildberättande utan konster eller en explosiv bildskildring, där longshots och närbilder dansa förbi i yster dans, inställningar snett nerifrån och uppåt växla med sådana högt upp från hustak neråt. Kameraåkningar med långa svep på fyrtiofemtio meter eller korta, snabbväxlande montagedelar på blott en halv meter? Allt en smaksak där ämnets karaktär och regissörens och fotografens läggning få bli de avgörande faktorerna.

En film må vara hur planerad, hur beräknad och genomarbetad som helst vid skrivbordet — den blir aldrig vad man tänkt sig. Ibland bättre — ibland sämre. Faktorerna äro så oändligt många. Ljudfilmsidéerna vid skrivbordet visade sig ute i strålkastarbelysningen i ateljén komplett ohållbara. Men ateljéarbetet gav andra idéer i kompensation. Ljudapparaterna äro inte helt våra slavar, bildkamerorna inte alldeles heller — sinsemellan äro de de värsta ovänner. Kompromiss — kompromiss, surrar det i öronen. Men nej, det får inte bli kompromiss — alltså måste problemet angripas från annan och helt ny utgångspunkt! Så är det åter och åter. Med det och det spel- och rörelseschemat blir bilden idealisk — men se bara på tonfotografen!

Fotografen: **Åke Dahlqvist,** biträdande fotografen: **Rolf Husberg,** regissören: **Gustaf Molander,** regiassistenten: **Gösta Hellström.**

Marja bodde i kvarnen hos gamla Minka.

Han sliter sitt hår i förtvivlan. — Var skall mikrofonen stå? Var, var? Överallt är den med i bilden! Häng den i taket! Nej, folk talar neråt — ej uppåt. På golvet? Mikrofon i bilden, lyder åter fotografens skarpa rapport. Till slut en lösning: Bakom tekannan på bordet! Alla nöjda. Spelet kan börja.

En annan teknisk sida — tonmontaget. Ett nytt och långt ifrån genomexperimenterat område och därtill: ett oändligt svårbemästrat område. Ljudet skall kuvas under klippningen, skall tänjas och vridas, skall tvingas in under bildväxlingens fordringar. De musikaliska lagarna sätta stopp — här måste konfereras med ljudfilmsingenjörer, med musikarrangören, med negativklipparen. Långa, mödosamma nattimmar rinna hän medan filmstaden ligger i höstmörker och endast ett par sömniga lampor i klipprummet berätta om idogt arbete. Endast den som själv setat vid ett montagebord med tusentals meter obemästrat filmmaterial i ton och bild framför sig vet vilket nervpressande, tröttande arbete som ligger bakom klippningen av en storfilm. Här behövs en kompletteringsscen — omöjligt, dekorationerna rivna, skådespelaren finns i Frankrike. Omklippning, variationer, ändringar i det oändliga.

En dag ligger arbetskopian klar för negativklippning. Sedan kommer musikeftersynkroniseringen. Och därefter de många kör-

ningarna i förevisningsrummet. Regissör och klippare kunna filmen utantill, från första försättstexten till firmamärket i slutet — varenda replik, varenda ton, varenda bild naglar sig fast under de ideliga korrigeringskörningarna. En dag kommer premiären — men då har redan alla de många som arbetat, diskuterat, slitit och provat fått nya blå böcker i händerna i och för förberedelserna för nästa film — tusen erfarenheter rikare och ännu mera entusiastiska än förra gången: sådant är nu en gång filmarbetet.

Gösta Hellström.

För att glömma morgondagen —

NAMN UR EN NATT.

EN NATT har skrivits av *Ragnar Hyltén-Cavallius,* vår flitigaste och kunnigaste filmförfattare, som stått för manuskripten till ett femtontal svenska filmer, däribland storfilmer sådana som »De landsflyktige» — i samarbete med Stiller — de båda Jerusamlems-filmerna, »Gösta Berlings saga», »Charlotte Lövenskiöld», »Det befästa huset» — tillsammans med Victor Sjöström — »Vallfarten till Kevelear», »Hon den enda», »Ebberöds bank», »Fridas visor» m. fl.

Vid sidan av sitt författarskap för filmen har hr Hyltén-Cavallius verkat även som regissör. Vi minnas hans iscensättningar av »Flickorna Guyrkowics», »Ungdom», »H. K. H. shinglar» m. fl.

»En natt» har en starkt dramatisk handling, där spänningen stiger i ett crescendo från första scenen och till den sista. Ett manuskript, som givit regissör och fotograf oändligt intressanta tekniska problem att lösa, där hela skalan av ljudfilmens modernaste resurser kunnat utnyttjas.

Den krävande iscensättningen av »En natt» har omhänderhafts av regissör *Gustaf Molander,* av vilkens föregående filmverk det må vara nog att erinra om de båda Jerusalemsfilmerna, »Hans engelska fru», »Charlotte Lövenskiöld» och »Fridas visor». Gustaf Molanders konstnärliga insats i svensk film kan utan tvekan jämställas med Stillers och Sjöströms. Man kan också utgå från att de tekniska svårigheter, som varit förknippade med inspelningen av »En natt», kunnat lösas endast tack vare Molanders utomordentliga kunnighet och erfarenhet som regissör.

Fotograferingen av »En natt» är ett kapitel för sig. Det är den mest modernt inriktade av våra yngre filmfotografer, hr *Åke Dahlquist,* som haft hand om kameran och som under upptagningen utnyttjat alla tänkbara möjligheter i fråga om rörlighet i bildväx-

Det var inte någon liten enkel pacificeringsexpedition. —

Intet skulle kunna rädda Armas ut till den död han svurit att möta, om inte gamla Minka, som på Marjas befallning låst in dem, sviktat inför Armas hotelse — i sista minuten öppnar hon Armas fängelse.

lingen och verkningsfulla inställningar. Dahlquist har ett tiotal års praktik vid inspelningarna i Filmstaden, bland hans självständiga arbeten före »En natt» kunna nämnas »Röda dagen» och »Trötte Teodor». Före 1931 års inspelningssäsongs början hade han tillfälle att under en studieresa följa de stora tyska inspelningarna i Neu Babelsberg med alla dess nyaste landvinningar på det kameratekniska området.

Återstår att nämna något om rollbesättningen i filmen. Först de båda huvudrollerna Armas och Marja, som ha sitt speciella in-

"Är löjtnanten galen? Tror ni att fången skulle komma tillbaka?"

(Kapten Karr).

"Kapten — klockan är inte sju ännu —."
(Wilhelm Beckius).

tresse även på den grund att de framställas av ett par fullkomliga nybörjare framför filmkameran.

Fru *Ingert Bjuggren,* som gör den unga ryska flickan Marja, har ej ens någon som helst scenisk utbildning utan »upptäcktes» helt enkelt vid ett tillfälligt besök ute i Filmstaden, då hennes känsliga, litet ryskt betonade ansikte, befanns vara det rätta för denna roll. Fru Bjuggren är med även i »Falska millionären».

Hr *Björn Berglund* har varit elev vid Dramatiska teatern och därefter tillhört Hippodromteatern i Malmö och Svenska teatern i

Åbo, innan han i fjol kom till Nya intima teatern i Stockholm. Från och med i höst tillhör han Oscarsteaterns ensemble.

Fru *Karin Swanström* gör Minka, den gamla kvinnan i kvarnen, där Marja bor, och har här utformat en helt ny typ, helt olika hennes många föregående rollskapelser såväl på scen som i film.

Som överstinnan Beckius får publiken återknyta bekantskapen med *Gerda Lundequist,* vilkens enda framträdande i film hitintills varit majorskan på Ekeby i »Gösta Berlings saga».

Ännu en filmdebut är att notera vid detta tillfälle, den militäriskt hårda och obevekliga kapten Karrs framställare, hr *Carl Ström,* en av våra allra förnämsta karaktärskådespelare, ett av de bärande namnen från Lorensbergsteaterns glanstid, där han gjorde bl. a. Macbeth, Gloster i »Kung Lear» och titelrollen i »Liliom». Stockholmspubliken minns honom från Konserthusteatern under den Eklundska regimen, från Komediteatern samt nu senast från Oscarsteatern.

Från och med i höst tillhör han Ekmansteatrarnas ensemble, liksom också *Sture Lagerwall,* som i »En natt» har en liten men svår

"Vad vet du om en kvinnas kärlek?"

"Wilhelm — jag kom ändå tillbaka".

roll, den unga bondpojken Nikku. Denna unga skådespelare har redan gjort sig ett namn både vid scen och film. Publiken har lärt känna honom i ett par större filmroller, Johan i Sjöströms »Markurells i Wadköping» och Jideon i Edgrens »Röda dagen» och får ytterligare se honom i »Falska millionären».

Armas äldre bror, Vilhelm Beckius, har sin framställare i *Uno Henning,* bland vilkens många framträdanden på den vita duken man bl. a. torde påminna sig Armand i »Kameliadamen» och titelrollen i »Fången n:r 13».

Återstår att nämna att artisten *Arne Åkermark* gjort ritningarna till den stilenliga uppsättningen av »En natt» och att kapellmästare *Eric Bengtsson* svarar för musiken.

701081

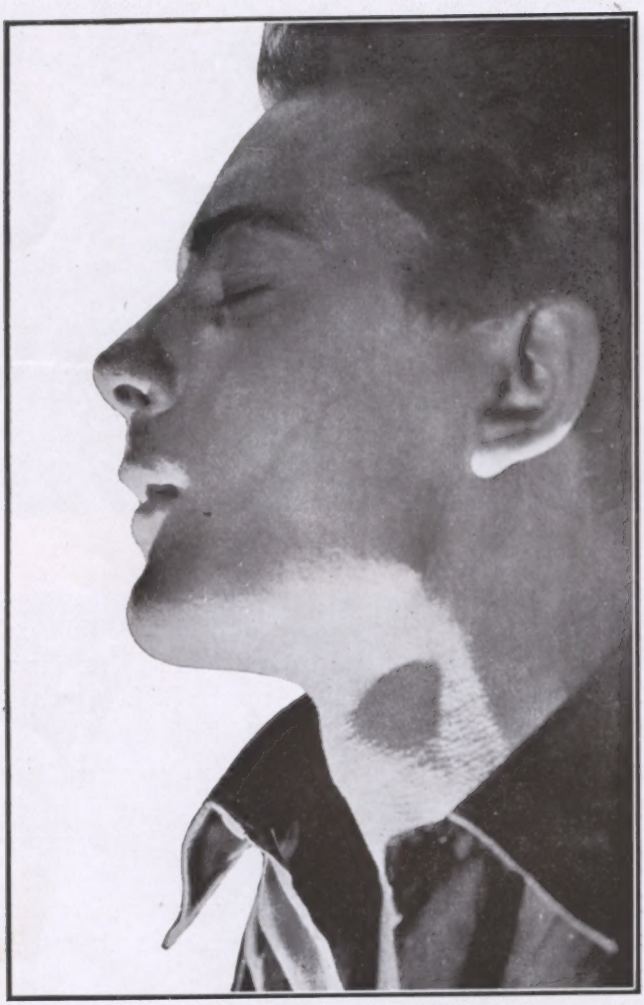

Björn Berglund — Armas Beckius.
(Kamerastudie).

Zetterlund & Thelanders
Boktryckeri-A.-B.
Stockholm 1931.